

KIS-810 – Notennoù gramadegel XIII – An disav ambredadurel

(GE – 26 01 04)

Derou an notenn-mañ a voe en un eskemm gant LM a-zivout troidigezh an arroud eus ul levr gant Abdelwahab MEDDEB¹ ma ra an aozer anv eus *l'échec démocratique* a vez al luskadoù islamour kiriek dezhañ².

Ar pezh a lavar an tri ger-se n'eo ket forc'hellek. Bennozh d'ar c'henarroud e komprenner "ar c'hwitadenn c'hoarvezet gant ar werinelezh er riezoù arab" hag ezvevennet eo an daou gemeradur all : "ar c'hwitadenn ez eo ar werinelezh enni he unan (evel reizhiad politikel)" hag ar c'hemeradur a rafe eus *démocratique* ar c'hevatal d'ur glokaenn rummañ : "*démocratique* (gwerinek) e ve an doare da c'hwitañ, a-gevenep da zoareoù all (roueek, enorus, h.a.)"

An diforc'hidigezh-se war sterioù gallus ur bomm troc'het diouzh e genarroud hon degas da embreger un dezrann eus ar prezeg a anvfen an *disav ambredadurel* : anezhañ argizañ adalek gerioù un destenn etrezek an ambredañ a eztaolont, ha se dre zizober an dareuladoù diwar-bouez araezioù gramadegel. Dre ma ra an disav ambredadurel gant binvioù ar c'hramadeg, ne zianavez ket modoù all an dezrannañ : nag an elfennañ neuziadurel (*échec* pennanv ; *démocratique* adanv), nag an elfennañ kevreadurel (*démocratique* hogozenn strollet gant *échec*).

Evezhiadenn gentañ : an adanv hogozenn *démocratique* ne zeu a-stroll gant ar pennanv *échec* nag evel doareer, nag evel rummer :

¹ *La maladie de l'islam*, Éditions du Seuil (coll. "La couleur des idées"), Paris, 2002.

² Setu ar frazenn m'emañ ar gerioù-se : "*En appelant au retour à leur propre tradition, les agitateurs semi-lettrés oublient que l'échec démocratique a pour cause l'atavisme despotique qui est au fondement de la tradition qu'ils invoquent*" (p. 112). A-zivout krefen all eus labour treiñ al levr, sl. pp. 211-213 a-zioc'h.

~ evel doareer, e talvezje da verkañ ur perzh enlenat ; sk. : *un vote démocratique* (ur mouezhiañ gwerinek, eleze gantañ doareoù ar werinelezh) ;

~ evel rummer, e talvezje da verkañ ur perzh daveat, a-gevenep da spesadoù all ; sk. : *exécutif démocratique* (erounid gwerinel, diforc'h enta diouzh *exécutif monocratique*, erounid unpennel).

Evit kompren saviad gramadeg *démocratique* er stroll *échec démocratique* evel m'en kaver en destenn e ranker diren an dareulad o c'hoarvezout eus erlec'hiadur an adanv *démocratique* ouzh ar glokaenn bennanv *de la démocratie* — dareulad eus rumm ar gouslamadoù.

Ar gouslamad³ a c'hoarvez a goazhañ ur parzh frazenn, en ur virout a gemmañ e ster, dre lemel gerioù 'zo (gerioù benveg alies) ha dre gemmañ rumm kevreadurel, a-wechoù neuziadurel, gerioù all ; sk. : *bag pesketa* (koazhet diwar *bag evit pesketa* — a) lamad ger benveg, b) kemmad rumm kevreadurel : ar glokaenn bennanv o vont da hogozen ; *échec démocratique* (koazhet diwar *échec de la démocratie* — a) lamad gerioù benveg, b) kemmad rumm kevreadurel : ar glokaenn bennanv o vont da hogozen, c) kemmad rumm neuziadurel : ar pennanv o lezel al lec'h gant un adanv).

Diforc'hell eo ster ar bomm Gl. *l'échec de la démocratie*, koulz ha ster an droidigezh Br. *c'hwitadenn ar werinelezh*. Direet hon eus ar gouslamad, met n'hon eus ket pengennet an disav ambredadurel evit kelo. Distroomp d'ar stroll *l'échec démocratique*. Gramadegourion, dirak kevatalded ar ster etre, da skouer, *la rosée matinale* ha *la rosée du matin*, a ra *épithète prépositionnelle* eus ar glokaenn bennanv *du matin*. Gallout a rafed ober ivez *épithète prépositionnelle* eus *de la démocratie* ha sellout hon dezrann evel echu. Diwelout e ve ar c'hemm a zo etre an div skouer. En hon skouer, ar goulun kevreadurel klokaed-klokaenn ne spir ket d'ober meiz war ar ster, ha rankout a reer mont donoc'h, war-du an ambredañ a zo en orin ar ster — lavarout a rin : klask dindan ar goulun kevreadurel ur goulun ambredadurel. E lakaat a reer war wel dre ziskoachañ an ambredadoù : ar pennanv *échec* a verk un argerzh ha derc'hel a ra lec'h ar verb *échouer* ; an adanv *démocratique* a verk un arbezhañ ha derc'hel a ra lec'h ar pennanv *démocratie*. Hogen merzhout a reer hon eus graet ar mont donoc'h-se endeo, koulz lavarout hep gouzout dimp, p'hon eus dezrannet ar skouer all dre hevelebiñ ar glokaenn bennanv *du*

³ Sl. La-09, p. 96.

matin hag an hogozenn *matinale* : lakaat warno o div an un anvad *destier amzeriañ* zo kement ha lakaat a-wel ar goulun ambredadurel a ra meiz war o unded. En hon skouer emañ an un ambredad dindan an daou c’houlnun kevreadurel pennanv–hogozenn *l’échec démocratique* ha rener–verb *la démocratie échoue* ; da anvad evit lakaat a-wel ar goulun ambredadurel boutin etrezo ez adkemerin an termenou bet arveret c’hoazh e kentelioù SADED e sigur ur mod dezrannañ all⁴ : ar goulun *ditour–divoud*.

Damglotañ a ra an daouad Br. *ditour–divoud* gant an daouadoù Gl. *prédicat–sujet, propos–thème, rhème–thème, Sz. comment–topic* hag ivez gant an daouadoù Br. *ardaolad–rener, ardaolad–divoud, prezegad–divoud*⁵ arveret e diarselloù diseurt ar C’hramadeg, ar Yezhoniezh hag ar Boelloniezh — heklev all d’ar c’hej-mej a glever gant Gl. *sujet & prédicat psychologiques, sujet & prédicat logiques, sujet & prédicat grammaticaux*. Un argeziad sklaeraat ne ran ken dre savelañ daou live dezrannañ, kevreadurel hag ambredadurel, ha dre savlec’hiañ ent digen ar goulun *ditour–divoud* el live dezrannañ ambredadurel.

Meneget hon eus an eil anvad Gl. *épithète prépositionnelle* lakaet gant gramadegourion war ar glokaenn bennanv (*la rosée*) *du matin* (Br. **hogozenn dre araogenn, *hogozenn araogennek*). Mar kuitaomp avat an diarsell hiron kevreadurel–ambredadurel ampleget gant hevelep anvad, evit kantañ an dezrann en diarsell ambredadurel, e reer eus ar bomm en e ziv furm a adanv hogozenn hag a glokaenn bennanv, un *destier amveziad*, resisoc’h : un *destier amzeriañ*. Mar troomp bremañ ouzh an adanv hogozenn (*l’échec*) *démocratique* pe ouzh ar glokaenn bennanv (*l’échec*) *de la démocratie*, ne c’haller ket o dezrannañ e termenou a zestiañ, dre an abeg meneget uheloc’h : ar bomm en e ziv furm *démocratique / de la démocratie* a verk un *divoud* ha n’eo ket un *destier*.

⁴ E trede kentel *Yezhadur* SADED dindan an titl “Ar verb bout II. Lavarennoù” hag an istitl “Framm al lavarenn gant bout” (Yad-3/12-15), e tiskleried : “*Perzh diazez al lavarenn vrezhonek eo reiñ an ditour a-raok an divoud ditouret.*” En arhebad da heul e vezed aketus da zispartiañ diarsell ar furmoù diouzh diarsell an arverioù hep mont koulskoude betek savelañ ar par ambredadurel war-benn ezplekaat an trec’houllo etrezo. Sl. ivez KIS-293, La-08, pp. 178-181 & KIS-375, La-09, pp. 246-252.

⁵ Sl. KIS-521, Gl. **transitif**, La-11, pp. 85-93 ; KIS-533 – Gl. **prédicat, attribut**, h.a., La-11, pp. 161-178 ; KIS-550 – Br. **divoud, rener, gouzrec’h, dangorenn**, La-11, pp. 315-323.

Mar mennfed empentiñ un anvad evit (*l'échec démocratique / de la démocratie* e diarsell an dezrannañ hiron kevreadurel-ambredadurel, e c'hallfed komz eus **hogozenn divoud*. Hag e galleg ? eus *épithète subjective, épithète thématique* ? Notomp e vez arveret *subjectif* en un degouezh gramadegel damheñvel : e La. *amor matris* e reer eus *matris* ur *génitif subjectif* pa ambreder ar garantez a-berzh ar vamm (pa vez ar vamm divoud ar garantez) hag ur *génitif objectif* pa ambreder ar garantez ouzh ar vamm (pa vez ar vamm amkan ar garantez). An daou dermen a zegouezhfe e Br. *genitiv divoud, genitiv amkan*, nemet e karfec'h mont resisoc'h hag ober eus *matris* en eil degouezh hag en egile : *genitiv ergerc'her, genitiv ergerc'henn*.

Savet 'm eus an notenn-mañ o soñjal da gentañ penn en droerion, er re dreist-holl a bled gant testennoù gallek eus ur seurt o paoañ hiziv : o verañ un niver bevennet a vennoziou aes da euvriñ gant ur c'hevredig savelet. Krenn ha skañv, liant, e vez alies yezh an testennoù-se. Ganti ez a d'ar par pellañ pleg ar galleg d'an dareulerezh dre erlec'hiañ ar goubarel ouzh al louerezh, ar pennanvioù ouzh ar verboù, an adanvioù ouzh ar pennanvioù. Hevelep ruzikat blizus war glerenn ur yezh hefil a denn avat da laoskaat al lavar, da vasaat steriegezh ar gerioù. Ar re-mañ a zeuer d'ober ganto hep gouzout, hep emchalañ da c'houzout, hag en o zalvoudegezh kewer pe zareulat eo en o arverer.

Pell diouzhin sevel enep pleustr an dareulerezh e brezhoneg. Nemet e rin un evezhiadenn :

Disheñvel mat eo hanren an arverioù e brezhoneg hag e galleg : arvarus e vez bepred amprestañ dizezvarn an dareuladoù gallek, seul gent a se pa vezont sonnet e troiennoù idiomatek. Aze e tle an troer ren un disav ambredadurel war-benn anaout ha diarlenñ pe diarnez eo arver an termenoù a zo dirazañ ha divizout gant rat vat ha dereout a ra amprestañ an neuzenn pe, en eneb, deouezañ ambredadoù an aozer diwar-bouez troiennoù piaouel d'ar brezhoneg.

Distroomp d'ar bomm : *l'échec démocratique*. Dre ziren ar gouslamad en en treuzfurmer e : *l'échec de la démocratie* ; mar kaser da benn an disav ambredadurel e tegouezher gant : *la démocratie échoue*. Alese ez eus dirak an troer brezhonek ur skalfad tri diskoulm : a) amprestañ ar gouslamad : *ar c'hwitadenn werinel* ; b) diren ar gouslamad dre erlec'hiañ ur glokaenn bennanv ouzh an hogozenn : *c'hwitadenn ar werinelezh* ; c) kas da benn an disav dre erlec'hiañ ur verb ouzh ar pennanv : Gl. "[...] *les agitateurs semi-lettrés oublient que la démocratie échoue à cause de [...]*", Br. "[...] *ankouaat*

a ra ar gorzherion damlennek e c'hwit ar werinelezh dre benn [...]”. “An diskoulm *a*) n’eo ket brezhoneg”, a lavaror dimp, gant gwir abeg, daoust ma ne vior ket evit displegañ perak. Hag ar boaz hepken a ve en argraf ? A-benn ar fin, perak ne arverfed ket an hevelep gouslamad e brezhoneg hag e galleg ? Amañ avat eo soliet ar boaz : an harz ouzh arver ar gouslamad a denn da hanren an adanvioù brezhonek : etre perzhioù all — na vezont ket e piaou an adanvioù gallek — ez int araezioù deouezañ ambredadoù arbennik ; kemm zo etre an daou adanv *gwerinel* ha *gwerinek* pa dalvezont da gevenebiñ an ambredadoù dre an erdal diouzh an ambredadoù dre an ental, ken n’eus ket nemeur a lec’h evito en un arver all⁶ : engwezhiañ an eil pe egile en ur gouslamad ne rafe nemet gwariañ an trevnad a amparont.

Kemeromp bremañ ar skouer roet gant ar c’hramadegourion : *la rosée matinale / la rosée du matin*. E brezhoneg e lavarer : *ar glizh beure* hag e tezranner : *beure*, ent neuziadurel pennanv, ent kevreadurel hogozen, ent ambredadurel destier amzeriañ (ken ezkaeladel, ken anloueradel). *Ar glizh beureel*, sellet evel ur plakadur e prezeg ar pemdez, ne ve ket dic’hallus koulskoude, met amplegañ a rafe un desell goubarel, skiantel lakaomp, en ur studi renet evit rummañ seurtadoù glizh : *nozel*, *abardaezel*, h.a. ; *beureel* a zezrannfed neuze : ent neuziadurel adanv, ent kevreadurel hogozen, ent ambredadurel destier rummañ (destier amzeriañ, ezkaeladel hepken).

Brastresañ a c’haller enta tri derez d’an dezrann gramadegel :

an elfennañ neuziadurel, anezhañ savlec’hiañ an unvezioù yezh (eeunoc’h : ar gerioù) hervez o rumm furmel (verb, pennanv, adanv, araogenn, h.a.) ;

an elfennañ kevreadurel, anezhañ savelañ ar c’heñverioù etre an unvezioù yezh e diabarzh un eztaolad (rener, gwereenn, klokaenn, hogozen, h.a.) ;

an elfennañ ambredadurel, anezhañ savelañ staelad an unvezioù yezh e-barzh maezienn an ambredañ⁷ hervez ar monedoù a gizyezh da hontyezh⁸ (divoud, ditour, argerzh, arbez, oberour, gouzañvour, destier, h.a.).

⁶ War se, sl. p. 215 a-zioc’h.

⁷ A-zivout keal an ambredañ hag e istor, sl. Gl. **intention**, La-08, pp. 343-349 ; a-zivout ambredañ ha yezhañ, sl. La-08, pp. 516-517 ; La-15, p. 287.

⁸ A-zivout kizyezh ha hontyezh, sl. La-11, p. 54 ; La-13, p. 263 ; La-15, p. 18.